

עקידת יצחק

במאמר זה נשחזר מהלך אברהם ויצחק לעקידה בזמן ובמרחב. תוך כדי כך יתבררו דברים רבים, בפרט- מקום מדויק של מזבח עקידה ושילובו במזבח עולה בעבר ובעתיד.

שמרנו את המסלול [קובץ מסעות](#) (כדי לפתוח אותו צריך להתקין תוכנה גוגל ארץ. אפשר להוריד אותה [מאתר](#)).

0. תקציר הדברים:

(א) אברהם ויצחק יצאו מאוהל אברהם בחברון בבוקר ט"ו ניסן שנת 2086 (למניין בהר"ד) ביום הולדת 37 של יצחק. הם הלכו אל ארץ המריה – "לארעא פולחנא" לפי תרגום אונקלוס. הכוונה לכל המקומות שבהם עתידים להקריב קרבנות והם: הר הבית, שילה, גבעון ונוב.

(ב) ראשית כל הם הלכו בקו ישר [למרכז ק"ק](#) בהר הבית כי שם אברהם בנה את המזבח בפרשת לך לך (ראה [מהלך אברהם בלך לך](#) פרק 3). כפי שהתברר בסעיף 4 שם מרחק מאוהל אברהם למרכז ק"ק בדיוק 30 מיל. נזכיר שכאן ובכל מקום בחיבורים שלנו מיל הוא 2000 אמות הארץ של 51 ס"מ.

(ג) מאחר והם לא ראו סימן שם, הם הלכו בקו ישר [לשילה](#). כבר התברר במאמר הנ"ל בפרק 3 שאברהם בדרכו משכם לן בשילה. וכן התברר ששילה נמצאת 30 מיל צפונה ו- 5 מיל מזרחה ממרכז ק"ק.

(ד) משלא ראו סימן בשילה, הם פנו מערבה לגבעון. לפי השערה שלנו גבעון נמצאת בדיוק 2.5 מיל מערבה משילה במקום שנקרא היום גבעת הרואה. (ראה מה שכתבנו על כך במאמר על [מכירת יוסף](#) עמ' 5 ובמאמר על [מהלך שאול](#) בעמ' 4 הערה 6).

(ה) משלא ראו סימן בגבעון הם פנו דרומה לבית אל אשר במערב ירושלים. לפי חשבוננו משכן נוב היה שם. בבית אל ישנה נקודה ייחודית אשר נקראת עין עיטם. זאת נקודה על ציר סימטריה של בית המקדש בגבול מערבי של הר הבית העתידי של 3100 על 3100 אמה כולל מגרש חמישים אמה.

(ו) משלא ראו סימן שם, הלכו לאורך ציר הבית מזרחה [עד צופים](#), בגבול מזרחי של הר הבית של 3000 על 3000 אמה. בנקודה זאת לוט ראה את ככר הירדן ונפרד מאברהם. וכאן אברהם ויצחק ראו ענן קשור להר הבית [במקום המזבח](#). "וירא את המקום מרחק". [מופת ראשון](#): מתברר שמרחק מצופים עד גבול מזרחי של מזבח העולה של בית ראשון ושני הוא [בדיוק אלפים אמה](#) באמה של חמשה טפחים של הארץ, דהיינו $5/6 \times 51 = 42.5$ ס"מ (דיוק של חצי אמה). ראה [שרטוט הר הבית העתידי](#).

(ז) מצופים אברהם ויצחק הלכו עד מקום הענן. "ויבן שם אברהם את המזבח", המזבח הידוע אשר נזכר לפני כן והוא מזבח אשר בנה אברהם על סלע השתייה במרכז ק"ק. מכאן שאברהם העביר את אבני המזבח ממרכז ק"ק מזרחה. את מזבח של אברהם יש לדמות למזבח יהושע אשר נבנה מ- 12 אבנים בנפח 40 סאה או אמה על אמה ברום שלש אמות. סה"כ 36 אמות מעוקבות באמת התורה של 48 ס"מ.

אנו מניחים שאברהם העביר את אבני מזבח אבן, אבן – כל אחת של אמה מעוקבת. על כן הוא היה צריך ללכת ממרכז מזבח עקידה למרכז ק"ק 36 פעמים הלך ושוב. מזבח שאברהם בנה היה שלש על שלש על שלש אמות ויסוד אמה במערב ובצפון. ראה [שרטוט מזבחות](#).

ח) **מופת שני:** מתברר שכל מהלך אברהם ממקום יציאה בחברון עד גמר בניית מזבח עקידה הוא **בדיוק 100 מיל** (דיוק של חצי מטר)! לכן מלאכת בניית המזבח הושלמה בדיוק בצהרי י"ז ניסן. (**הערה 1:** יש להניח שבזמן שאברהם בנה את המזבח, יצחק בנה מאבני שדה כבש ברוחב 2 אמות ואורך 9 אמות ונפח 27 אמות כמו מזבח 3 על 3 כל 3 אמות ללא יסוד).

ט) **מופת שלישי:** בצהרי י"ז ניסן שנת 2086 עברו בדיוק 13.5 יום מתקופת ניסן. לכן גלגל המזלות ששמש סובבת אותו עלה באותו זמן 6.1975 מעלות צפונה ממזרח. זאת אחת משתי אפשרויות של כיון ציר בית המקדש (אפשרות שניה הוא כיון זריחת השמש 13 יום אחרי התקופה בכיון 5.971 מעלות צפונה מן המזרח).

י) מתברר שמזבח עקידה יחד עם הכבש נמצא כולו בתוך גבולות מזבח העולה של בית ראשון ושני ובתוך גבולות של מזבח של בית שלישי. ראה [שרטוט מוגדל של מזבחות העולה](#). לכן בזמן הזה, לפני בניית בית המקדש עלינו לבנות מזבח קטן של שלש על אמות עם יסוד וכבש בדיוק במקום של מזבח עקידה.

בהמשך נפרט את הנימוקים למה שנאמר לעיל.

1. עקידת יצחק בניסן

כתוב בשמ"ר פרשת בא (פרשה ט"ו סימן י"א) "ובו נולד יצחק ובו נעקד ובו קבל יעקב את הברכות ובו רמז להם לישראל שהוא ראש להם לתשועה". כלומר, עקידה היתה בחודש ניסן. וכתוב בסדר עולם פ"א "אבינו יצחק היה כשנעקד על המזבח בן ל"ז" וכן כתוב בפדר"א (פרק ל"א). אומנם הגר"א גורס בסדר עולם שיצחק היה בן כ"ו בזמן עקידה. אנחנו נתייחס לדעה זאת בפרק 8. יצחק נולד ארבעה מאות שנה לפני יציאת מצרים. לפי כרונולוגיה תורנית המקובלת יציאת מצרים היתה בט"ו ניסן 2449 (למניין בהר"ד) (ראה מאמר על [זמן יציאת מצרים](#) עמ' 1). לכן יצחק נולד בט"ו ניסן 2049 ועקידה היתה בניסן 2086. לשיטת רבי יהושע אברהם נולד בניסן 1949 ושרה נולדה בניסן 1959 והיתה בזמן עקידה בת 127 שנים שלמות. אבל לפי רבי אליעזר אברהם נולד בתשרי 1950 ושרה בתשרי 1960 ושרה בזמן העקידה היתה בת 126.5. לפי כלל "מקצת שנה ככולה" היא נחשבת לבת 127.

באיזה יום בניסן היתה העקידה? בילקוט שמעוני וירא צ"ח כתוב "באותה שעה הרהר בלבו אברהם אם אני מודיע לשרה וכו' אמר לה תקני לנו מאכל ומשתה ונשמח היום. אמרה ליה מה טעם של שמחה זו א"ל זקנים שבדמותנו נולד להן בן דין הוא שנשמח". משמע שהיה זה יום הולדתו של יצחק. אברהם מן הסתם חשב שארץ המריה היא הר הבית כי שם הקריבו לפניו אדם הראשון וקין והבל ונח (ראה פדר"א ל"א). מהלך מחברון לשם 30 מיל או תשע שעות. על כן, אברהם חשב שהעלת יצחק

לעלה תהיה ביום הולדתו של יצחק בט"ו ניסן בזמן מנחה קטנה. אבל בפועל עקידה היתה בי"ז ניסן בחצות היום בזמן מנחה גדולה.

נעשה חשבון של מולד ניסן 2086. מולד זה היה 25782 חדשים אחרי מולד תשרי של אדם הראשון אשר היה ביום ו' י"ד שעות (המכונה מולד וי"ד). אחרי שמכפילים אורך של חודש ממוצע (29.5 ויום ו- 793/1080 חלקי שעה) במספר חדשים הנ"ל ומוסיף אליו $6+14/24$, מקבלים 761364.36 (מספר ימים מיום א' בראשית). תקופת ניסן לפי שמואל מתקבלת ע"י הכפלת מספר שנים מבראשית $2086.5-2084.5$ ב- 365.25 והוספה לתקופת תשרי ראשונה יום ד' 15 שעות. מקבלים מספר 761368.25. אם מולד היה ביום 761364.36 אז ראש חודש ניסן היה בדרך כלל למחרת ביום 761365. צהרי י"ז ניסן היו 16.75 יום אחרי ר"ח או ביום 761381.75. הפרש בין שני מספרים המסומנים הוא בדיוק 13.5 יום. באותו רגע גלגל המזלות עלה במזרח בכיוון 6.1975 מעלות צפנה מן המזרח - ראה [הערה 20](#) במאמר על [גבולות הר הבית](#). באותו מאמר בפרק 8.3 יש דיון על שיקולים אסטרונומיים בקביעת כיון הכתלים של הר הבית. בפרט, ציר סימטריה של בית המקדש היה מכוון בזווית זריחת השמש בפסח ממוצע בירושלים. ישנן שתי אפשרויות לכיון זה. אחת מתאימה ל-13.5 יום אחרי התקופה ושניה ל-13 יום. האפשרות השניה נותנת זווית 5.971 מעלות צפנה מן המזרח. [במאמר המשך](#) בפרק 16.3 (עמ' 49-52) ישנו דיון ארוך על תכנית תיאורטית של הר הבית המורחב. בקטעים שונים של כותל מזרחי של הר הבית שולבו שני כיוונים הנ"ל. חלק מרכזי של כותל מערבי (במיוחד ארבע אבנים ענקיות) תואמים את הכיוון 5.971 בתוספת הפרש קבוע של 4.58122 בין גבול מערבי וגבול מזרחי של הר הבית אשר נובע מגיאומטריה שלו (ראה פרק 7 במאמר על [גבולות הר הבית](#)). הכיוון ממרכז ק"ק למרכז מחנה ישראל מערבות מואב (הוא סוכות של יעקב ומקום מכירת יוסף) תואם את הכיוון 6.1975 מעלות. מקום של שערים חיצוניים בהר הבית - שער וורן, קשת וילסון, שער ברקלי, שער הכפול, שער רחמים - תואמים דוקא את הזווית 5.971 מעלות. לכן כל החשובים שלנו של גבולות הר הבית המקודש [במאמר המשך](#) מבוססים על זווית 5.971 מעלות.

מתוך חלוקת הארץ לע"ל לשלש עשרי רצועות מקבילות ממזרח למערב (יחזקאל מ"ח), משמע שירושלים והר הבית וכן בית המקדש יהיו מכוונים מזרח-מערב מדויק. לכן לכיוונים הישנים של 5.971 ו-6.1975 מעלות לא יהיה זכר. אבל מזבח של יצחק התאים לכיוון 5.971 או 6.1975 מעלות. ועל כך נדון בהמשך.

2. עקידת יצחק בתשרי

לעומת הנאמר לעיל, ישנם מדרשים שעקידת יצחק היתה בראש השנה או ביום כיפור. נבדוק תשרי שנת 2086. יצחק היה אז בן 36.5. כתבנו לעיל שלפי רבי אליעזר שרה נולדה בתשרי 1960. אבל אז בזמן העקידה היא היתה בת 126 וזה לא יתכן. לכן עקידה בתשרי 2086 תתכן רק לשיטת רבי יהושע ששרה נולדה בניסן 1959 והיתה בת 126.5 בזמן העקידה. מולד תשרי שנת 2086 היה ביום 761187.18 מבראשית ותקופת תשרי ביום 761185.625. יתכן שקבעו א' תשרי ביום המולד 761187. ועוד יתכן שאברהם יצא מחברון ביום כיפור ועקידה היתה בפועל בצהרי י"ב תשרי. וכן הראנו במאמר [למה צחקת שרה](#) שלפי דעה שאברהם נמול ביום כיפור, הדבר היה בעצם בי"ב תשרי. בצהרי י"ב תשרי הוא יום 761198.75 מבראשית עברו 13.125 יום מן התקופה. גלגל השמש באותו זמן עלה במזרח בזווית 6.027 מעלות [דרומה מן המזרח!](#) זהו כיוון מנוגד לציר בית המקדש. אולי יש לחשב שקיעת גלגל השמש בזמן שאברהם הגיע לעין עיטם במערב ירושלים. מתוך חשבון מרחקים

מתברר שזה היה 93.143 מיל מיציאה מחברון או 13.143 מיל מנץ ביום השלישי שהוא 3.94 שעה אחרי נץ של אותו יום. זמן זה מתורגם ל- 761198.664 יום מבראשית. זהו כמעט במדויק 13 יום אחרי התקופה. באותו זמן גלגל מזלות שקע במערב בכיון 5.989 מעלות דרומה מן המערב. כיון זה מתאים לציר בית המקדש 5.971 מעלות צפונה מן המזרח או דרומה מן המערב.

כעת נבדוק תשרי 2087. יצחק היה אז בן 37.5. לפי רבי אליעזר שרה היתה אז בת 127 בדיוק וזה יתכן. לפי רבי יהושע שרה היתה אז בת 127.5 וזה לא יתכן כי בתורה מקצת שנה (בכל מקרה יותר מחודש) נחשבת כשנה. מולד תשרי 2087 761541.55 מבראשית. תקופת תשרי 761550.875 . יתכן שא' תשרי נקבע ביום המולד (זה תואם את כללי הלוח העברי). ואז א' תשרי מתחיל ביום 761541 חצות היום של יה"כ הוא 761550.75 , 0.125 יום לפני התקופה. גלגל המזלות עלה כמעט במדויק במזרח האמיתי. זהו כיוון ציר בית המקדש השלישי.

אין לנו התאמה סבירה בין כיון ציר בית המקדש לבין מקום עליה או שקיעת גלל המזלות בראש השנה של שנת 2086 או שנת 2087. יש לציין שיום כיפור של שנת היובל נקרא ראש השנה (ראה יחזקאל מ' א'). לכן ראש השנה באופן כללי קבל כוח כפרת עוונות כמו יה"כ.

3. חישוב מהלך אברהם עד צופים ועד מקום העקידה

החישוב הוא לכאורה חד משמעי. מרחק מחברון למרכז ק"ק 30 מיל, משם בקו גיאודזי לשילה אשר נמצאת 30 מיל צפונה ו- 5 מערבה ממרכז ק"ק (דווקא בסדר זה ולא הפוך), משם 2.5 מיל מערבה לגבעון ומשם לעין עייטם ומעין עייטם לצופים.

אבל יש אי ודאות קטנה בחישוב של עין עייטם וצופים.

(א) בחירת כיוון ציר בית המקדש 5.971 מעלות או 6.1975 מעלות.

(ב) מקום של מרכז ירושלים ובהתאם לכך קו אורך של גבול מערבי ומזרחי של הר הבית של 3000 או 3100 אמות.

נסביר את הדבר האחרון. בבית שלישי מרכז ירושלים יהיה 286 אמות (של 51 ס"מ) מזרחה ממרכז ק"ק. משם מודדים 1500 אמות או 1550 מזרחה ומערבה כדי להגיע לגבולות הר הבית 3000 או 3100 אמות בהתאם. אבל בזמן שאברהם בא להר הבית ונטה את אוהל שרה במרכז ירושלים (ראה מאמר [על פרשת לך לך](#) תחילת עמ' 5), ציר בית המקדש היה מכוון בזווית כ- 6 מעלות כמו שכתבנו לעיל א). ואז יתכן שמרכז ירושלים היה מחושב 286 אמות ממרכז ק"ק בכיון הציר או $286 \cos(5.971^\circ)$ (או 6.1975 מעלות) מזרחה ממרכז ק"ק. דבר זה יגרום לכך שעין עייטם וצופים יזוו 79 ס"מ (או 85 ס"מ) מערבה. תזוזה זאת לא משנה את המרחקים עד הצופים אבל משנה את המרחק בין צופים למקום העקידה.

נזכיר שבכל מקרה העמדנו את גבול מזרחי של מזבח עקדה כולל יסוד בשווה לגבול מזרחי של מזבח העולה של בית ראשון ושני, 127 אמות מזרחה ממרכז ק"ק לאורך ציר הבית. מרכז מזבח העקדה

על כן נמצא 127 אמות של 51 ס"מ פחות 2.5 אמות של 48 ס"מ ממרכז ק"ק. זהו מרחק ממוצע שאברהם היה מהלך 72 פעמים כדי להביא 36 אבני מזבח במרכז ק"ק אל מזבח העקידה.

להלן תוצאת חישוב סכום כל המרחקים מחברון עד סוף בניית המזבח.

(א) עבור זוית הציר 5.971 מעלות ומרכז ירושלים על הציר קבלנו סכום מרחקים 99.99966 מיל, ומרחק מצופים עד גבול מזרחי של המזבח 1667.17 אמות

(ב) עבור זוית הציר 6.1975 ומרכז ירושלים על הציר סכום מרחקים 100.003 מיל ומרחק מצופים 1667.8 אמות

(ג) עבור זוית הציר 5.971 מעלות ומרכז ירושלים כמו בבית שלישי סכום מרחקים 100.00028 מיל ומרחק מצופים 1668.7 אמות

(ד) עבור זוית 6.1975 מעלות ומרכז ירושלים כמו בבית שלישי סכום מרחקים 100.004 מיל ומרחק מצופים 1669.5 אמות.

במקרה (א) התאמה לתיאוריה היא טובה ביותר. המרחק מצופים עד גבול מזרחי של מזבח אמור היה להיות 1666.66 אמות הארץ של 51 ס"מ. מספר 1667.17 גדול ממנו בחצי אמה. אם גב של אברהם היה צמוד לצופים אז עיניים שלו אולי היו חצי אמה מערבה יותר. התאמה של סכום המרחקים ל-100 מיל היא בכל מקרה מדהימה. בכל החישוב היתה לנו בחירה אחת: להעמיד את עין עיטם כמו צופים על גבול של הר הבית 3000 אמה ולא על גבול מערבי של 3100 אמה. במקרה זה סכום המרחקים היה גדל ב-50 אמה. מאידך, לא נתן להעמיד צופים בגבול מזרחי של 3100 אמה כי אז מרחק מצופים למזבח יגדל ב-50 אמה ולא יתאים לאלפים אמה.

4. מקומו של מזבח העקידה

לעיל הנחנו שגבול מזרחי של מזבח העקידה היה חופף את גבול מזרחי של מזבח העולה של בית ראשון ובית שני. בנוסף הנחנו שמרכז מזבח העקידה היה על ציר סימטריה של בית המקדש. ועוד הנחנו שמזבח העקידה כולל יסוד היה 5 על 5 אמות של תורה של 48 ס"מ. בפרק זה נבסס את ההנחות.

כתוב על מקום מזבח העקידה "וירא את המקום מרחק" (בראשית כ"ב ד'). וכתוב ביהושע (ג' ד') "אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה וכו". מכאן למדו חז"ל בכמה מקומות ש"רחוק" זה אלפים אמה. בפסיקתא זוטרתא (שמות כ"ד א') "אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחוק. ואין אנו יודעין כמה מרחוק, כשהוא אומר להלן אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה (יהושע ג ד), אף כאן אלפים אמה".

ובמדבר רבה (במדבר ב' ב') "וכן אתה מוצא כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה שישרה ישראל דגלים אמר לו השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שנ' (במדבר ב') מנגד סביב לאהל מועד יחנו מהו מנגד א"ר יצחק מרחוק מיל שהם אלפים אמה ומניין דהאי מנגד ברחוק מיל הוא ילפינן מנגד מנגד כתיב הכא מנגד סביב לאהל מועד יחנו וכתוב להלן (בראשית כא) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קולה ותבך מה להלן מיל אף כאן מיל ומנין דהאי

מנגד דאמר בהגר דהוא מיל כתיב הכא הרחק וכתיב להלן רחוק אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה מה להלן מיל אף כאן מיל".

בדרשה אחרונה עיקר לימוד הוא מ"רחוק" מיהושע. ולומדים ממנו ש"הרחק" אצל הגר הוא אלפים אמה. ואחר כך ע"י גזרה שוה "מנגד-מנגד" לומדים שגם מרחק בין מחנה ישראל למחנה לוייה במדבר היה אלפים אמה. ואגב למדנו ש"כמתחוי קשת" בין הגר לישמעאל היה אלפים אמה.

ויש כאן מוסר השכל. כתב רש"י על הפסוק "לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" שהיה (ישמעאל) מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים ויוצא בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים וכו'. ועל כן הוא נידון במרחק כמתחוי קשת. וכאשר באו עם יצחק לצופים, הוא לא ראה את הענן במקום המזבח במרחק אלפים אמה – כמתחוי קשת. וגם היום הוא לא מבין איזה קדושה יש בהר הבית, רק רוצה למנוע מישראל לרשת את המקום.

והנה לפי חשבוננו, מרחק מצופים לגבול מזרחי של מזבח העולה הוא 1666.66 אמות הארץ של 51 ס"מ. אלו אמות בספר יחזקאל מ' ה' "וביד האיש קנה המדה שש אמות באמה וטפח". ופרש"י שם "שש אמות באמה וטפח - שית אמין באמתא דהיא אמתא ופשך כן ת"י זו היא אמה בינונית בת ו' שהוא אמה וטפח באמה בת חמשה". על כן 5/6 של אמה זאת גם נקראת אמה, ומוצדק לקרוא למרחק זה אלפים אמה.

מה הקשר בין מזבח עקידה למזבח העולה של בית ראשון ושני? כתוב בגמרא (זבחים ס"ב ע"א) איך מצאו את מקום המזבח כאשר חזרו מגולה: "בשלמא בית מינכרא צורתו, אלא מזבח מנא ידעי? אמר רבי אלעזר: ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו. ור' יצחק נפחא אמר: אפרו של יצחק ראו שמונת באותו מקום". אם אפרו של יצחק היה מונח בתחום מזבח בית ראשון ומזבח בית שני, אז מזבח עקידה או לפחות מקום המערכה היה בתחום מזבח העולה. אבל מזבח עקידה היה קטן, שלש על שלש אמות. ואיך על סמך מקומו ידעו לחשב את מקום מזבח העולה של 32 על 32 אמה? וי"ל שהם ידעו שמזבח עקידה היה במקום ייחודי, כגון בגבול מזרחי של מזבח העולה ועל ציר בית המקדש. ולא יתכן שהוא היה במרכז מזבח העולה כי מרחק מצופים לשם 16 אמות גדול מ-1666.66 אמות. ולמרחק זה או קרוב אליו אין משמעות של אלפיים אמה בשום אופן.

נתבונן בשרטוט מוגדל של מזבחות העולה. בכחול סימנו את גבולות מזבח העולה של בית שני לפי דעת רבי אליעזר בן יעקב (ראה יומא ט"ז ע"ב) ולפי שיטת רמב"ם. לפי שיטה זאת מזבח של 32 אמה בולט 7 אמות צפונה מציר הבית. בור שיתין שאליו ירדו נסכים מסומן באדום. בבית שני הוא היה צמוד לפינה דרום-מערבית של יסוד המזבח. בירוק סימנו את המזבח של בית שלישי. מזבח זה יהיה מכון לפי רוחות השמים כמו בית המקדש. מבחינת כיוון דרום-צפון הוא יהיה בדיוק באמצע ומבחינת מזרח-מערב הוא יהיה מרוחק 95 אמות ממרכז ק"ק כמו מזבח בבית שני. הפלא הוא שאותו בור שיתין יכול לשמש גם את המזבח של בית שלישי כי הוא צמוד לקרן דרום-מערבית של היסוד. פלא נוסף הוא שמזבח עקידה יחד עם הכבש והיסוד כלול כולו בתחום מזבח בית שלישי. לכן אם יבנו היום מזבח קטן כמו מזבח עקידה המשורטט, לא יהיה צורך בעתיד להרוס אותו אלא להכיל בתוך המזבח הגדול.

כידוע, יש שלוש דעות לגבי מקום מזבח העולה בבית שני. על שיטה דרומית כבר כתבנו, שיטה מרכזית של רבי יהודה ושיטה צפונית של רבי יוסי (זבחים נ"ח ע"א). לרבי יהודה מזבח עקידה כלול

בתוך מזבח העולה. אבל אם לפי רבי יוסי מזבח העולה היה כולו מציר הבית וצפונה אז הוא לא כלל בתוכו את מזבח העקידה. ויתכן שרבי יוסי סבר שגג מזבח העולה היה מציר הבית וצפונה אבל סובב בלט אמה דרומה. לכן מקום מערכה של מזבח עקידה היה כולו בתוך מזבח העולה. (הערה 2: וכל זה בבית ראשון. אבל בבית שני גם לפי דעת רבי יוסי הוסיפו ד' אמות בדרום ובמערב (מידות ג' ד'). ועדיין גוף המזבח היה מגבול דרומי של פתח ההיכל וצפונה, ונחשב כאילו כולו בצפון. וכן למ"ד מזבח בדרום, המזבח היה מצפון פתח ההיכל ודרומה)

על מידות מזבח יהושע כתבנו במאמר [ויצא](#) עמ' 42. מאחר וזהו מזבח קטן ביותר עם יסוד ומקום מערכה, אז דימינו את מזבח של אברהם למזבח יהושע.

5. מזבח עקידה ומזבח של אדם הראשון, קין, הבל ונוח

כתוב בפדר"א פרק ל"א "אמר רבי ישמעאל פיון שהגיעו לאותו מקום, הָרָאָהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶצְבַּע לְאַבְרָהָם, וְאָמַר לוֹ זֶה הוּא הַמִּזְבֵּחַ, הוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהָיָה אָדָם הָרִאשׁוֹן מְקַרֵּיב בּוֹ מִקְדָּם, הוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִקְרִיבוּ בּוֹ קִיֵּן וְהָבֵל, הוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִקְרִיבוּ בּוֹ נֹחַ וּבְנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר [שם ח, כ] וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה'. אין פתוב פֶּאן אֵלָא וַיִּבֶן אֶת הַמִּזְבֵּחַ [שם כב, ט], שֶׁהִקְרִיבוּ בּוֹ הָרִאשׁוֹנִים". מדרש זה כפשוטו סותר כל מהלך שלנו על העברת מזבח של אברהם מסלע השתיה במרכז ק"ק אל גבול מזרחי של מזבח העולה, כ- 125 אמות מזרחה יותר. לפי המדרש מזבח של הראשונים היה עומד במקומו ואברהם רק סידר אותו קצת. ולפי חשבון שלנו שאברהם עבר מחברון דרך הר הבית, איך לא ראה את המקום בראשונה. ומדוע התקשה לראות אותו מהר הזיתים. וגם איך נעלם ממנו מקום המזבח שהיתה לגביו בודאי מסורת, כי שם בן נח היה באותו זמן מלך בירושלים.

יש לציין שמקום מזבח העולה היה מישורי ללא בליטת סלע כי ארוונה היבوسی עשה שם גורן. לעומת זאת סלע השתיה אשר מתחת לכיפת הסלע, הוא פסגה מובהקת עם צורה, עם מערה תחתיה שיש בגגה חור עגול. כלומר, לסלע זה יש "פרצוף" והוא יכול להגדיר "מקום". לעומת זאת בקרקע מישורי אין מושג "מקום" כי כדור הארץ עגול וכל קווי אורך בו שקולים (אבל קווי רוחב לא שקולים כי קטבים קבועים). לכן עולי הגולה התקשו למצוא את מקום המזבח.

ועוד כתוב במדרש (בראשית רבא י"ד ח') "מזבח אדמה תעשה לי- אמר הקב"ה הרי אני בורא אותו ממקום כפרתו והלואי יעמוד". ובמדרש "ה' בחכמה יסד ארץ" כתוב "שברא הקב"ה את העולם כילוד אשה, מה הילוד הזה בתחלה מתחיל מטיבורו, ומשם הוא מתחיל והולך כך העולם התחילו הקב"ה מטיבורו ומשם נמתח לכאן ולכאן. והיך טיבורו זו ירושלם, טיבורו עצמו זו המזבח ולמה קרא שמו אבן שתיה שממנו הושתת העולם כלו. משמע כאילו מזבח היה במקום אבן השתיה. אבל אבן השתיה היתה בקדש הקדשים ועליה ארון היה מונח!

לכן נראה לי לתרץ את המדרש בפדר"א באופן הבא. אדם הראשון, וקין והבל ונח בנו מזבחות על סלע השתיה. ולשם כך הם חצבו בסלע. והיום רואים חתכים בצד מערב ובצד דרומי-מערבי של הסלע. וכן אברהם בנה מזבח על סלע השתיה במרכז ק"ק. ויתכן שהוא השתמש באבני מזבחות שהיו לפניו. ובזמן עקידה הוא העביר את האבנים מזרחה בממוצע כ- 125 אמה. וקבע בכך מקום חדש. וקב"ה אמר לו שמקום חדש זה יחשב כאילו במקום זה הקריבו הראשונים, כי מה שקובע את המקום זה האבנים ולא קרקע שטוח נטול צורה. וכן כאשר יעקב בא ללוז 15 מיל צפונה מירושלים, אבני המזבח יצחק

נעקרו ובאו לשם. והם הפכו לאבן אחת, היא אבן שתיה אשר היתה מתחת לראשו של יעקב. ומאחר ומקור אבן זאת היה מסלע השתיה במרכז ק"ק, אז מקום זה הפך לבית א-להים ושער השמים. וכבר תיארנו במאמר [ויצא](#) (עמ' 19 ועמ' 59) גלגולי אבן זאת, איך יעקב העביר אותה לבית אל מערבית בירושלים ודוד החזיר אותה אל סלע השתיה.

לכן י"ל שאדם הראשון נברא בקדש הקדשים. ויש שם מערה מתחת לסלע. וממנה עתידים לצאת מים. וקרוב בעיניי שהוא נברא בתוך מערה זאת. והיא האבן האזל בה הסתתר דוד ובאותו מקום תחת ק"ק הסתירו את יואש בן אחזיה. ובה לעתיד לבוא נשיא יאכל לחם הפנים כנגד דוד אשר אכל לחם הפנים בנוב. ומקום בריאתו של אדם הוא מצד אחד מקום המזבח כי מסלע שתיה נחצבו אבנים אשר הועברו אל מזבח עקידה אשר ממנו התפשטה קדושה למזבח העולה. ומצד שני, מעל מקום בריאתו הניחו את אבן השתיה ועליה ארון. וביה"כ כהן גדול היה מכפר שם על כלל ישראל.

6. איל אחר נאחז בסבך בקרניו

היכן היה סבך בהר הבית? קרניו של איל נעקרו ונשארו בסבך. וכתוב בפדר"א (פרק ל"א) שבקרן שמאל קב"ה תקע על הר סיני ובקרן ימין עתיד לתקוע בקבוץ גליות. איך קרן שמאל הגיעה להר סיני. [במאמר על הר סיני](#) בתחילת עמ' 6 כתבנו שכאשר הר ציון נעקר ובא להר סיני, פסגת הר ציון בה היתה אבן שתיה הועתקה אל פסגת הר סיני. וקב"ה ירד אל ראש ההר (שמות י"ט כ') ומן הסתם קול שופר היה יוצא משם. לכן י"ל שקרן שמאל נשארה במקום או סמוך לאבן השתיה ולכן הועתקה לפסגת הר סיני. אבל לפי חשבוננו מזבח ראשון שבנה אברהם היה במרכז ק"ק ולא היה שם מקום לשיח. אולי שרשי שיח היו בתוך המערה אשר מתחת לסלע השתיה ושם היה מקור מים. וראשו יצא דרך החור בגג המערה. וזהו הסבך. וקרנים אלו אחר כך התגלגלו למערה. ולפי דברי גוסטב דלמן אשר חקר את הסלע ואת המערה, נראה שמערה חסומה באופן מלאכותי בצד צפון- מערב ויתכן שהיה לה המשך עד מקום של מרכז ק"ק. ואם קרנות האיל התגלגלו לשם, אז הם התגלגלו כנגד פסגת הר סיני. ועתידים לצאת משם מים אשר יקיפו את כל ארץ ישראל. ואז קב"ה יתקע בשופר הימיני.

7. קרבן פסח ומזבח עקידה

כתוב בפדר"א פרק כ"ט: "אמר רבי אלעזר וכי מה ראה הכתוב לומר שתי פעמים בדמיון חיי (יחזקאל ט"ז ו'). אלא אמר הקדוש ברוך הוא בזכות דם ברית מילה ודם פסח גאלתי אתכם ממצרים ובזכותם אתם עתידין לגאל בסוף מלכות רביעית, לכך נאמר שתי פעמים בדמיון חיי".

מאחר ומקריבים אף על פי שאין בית, חייבים אנחנו בזמן הזה לבנות מזבח מינימלי של שלש על שלש אמות כמו מזבח של עקידה במקומו ולהקריב עליו קרבן פסח. ובזה תבוא הגאולה. ודווקא במקום מזבח של עקידה כדי שהוא ינק את קדושתו ממנו. וגם נתן יהיה בעתיד להרחיב אותו למזבח של בית שלישי 32 על 32 אמות בלי להרוס אותו. ומעניין שזמן עקידה היה בחצות היום, תחילת זמן הקרבת קרבן פסח וגלגל השמש עלה באותו רגע בכיון ציר בית המקדש. וכבר כתבנו במאמר על [גבולות הר הבית](#) בפרק 8.3 שציר בית המקדש היה מכוון לפי זווית זריחת השמש בפסח ממוצע.

לכן אני נותן כאן את קואורדינטות של מרכז מזבח עקידה וממנו בונים מזבח 3 על 3 על 3 אמות של 48 ס"מ ביוון 5.971 מעלות צפונה מן המזרח ובונים יסוד אמה במערב ובצפון.

מרכז ק"ק הוגדר ב**מאמר המשך** בתחילת עמ' 34 ברשת ישראל החדשה: רוחב 631705.86, אורך 222379.57. מרכז המזבח 127x51-2.5x48 ס"מ מזרחה ממנו על ציר 5.971 מעלות. קואורדינטות: רוחב 631712.49, אורך 222442.79.

8. יצחק היה בן כ"ו כאשר נעקד

כך גרסת הגר"א בס"ע. לפי גרסה זאת רבקה היתה בת י"ד כאשר יצחק נשא אותה כי לכל הדעות היא נולדה בזמן העקידה. והיא מתה בגיל 133 כאשר יעקב היה בן 99 (ראה תוס' ד"ה "וכן הוא אומר" יבמות ס"א ע"א). ואין קשר בין פטירת שרה ועקידת יצחק. ועקידה היתה בסוף ימי ישיבת אברהם בארץ פלשתים בבאר שבע. וכך כתוב בסדר עולם (פרק א') "ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים- הימים הללו מרובים על של חברון שהיו כ"ה שנה והללו כ"ו שנה. בו בפרק נולדה רבקה נמצא אבינו יצחק נשא רבקה בת ג' (גרסת הגר"א בת י"ד)". אומנם חשבון שנים של ישיבה בחברון לא מדויק כי אברהם יצא מחברון מיד אחרי הפיכת סדום ועמורה אשר היתה מיד אחרי ברית מילה של אברהם. והוא היה אז בן 99. על כן הוא ישב בחברון מגיל 75 עד 99, 24 שנה. ובארץ פלשתים 25 שנה. ויצחק בסוף אותם 25 שנה היה בן 24 ולא בן 26. ובמאמר על פרשת **ויצא** סוף עמ' 5 תחילת עמ' 6 הסברנו מדוע אברהם ישב בארץ פלשתים ומדוע בתום 25 שנה ישיבתו שם חזר לחברון וישב שם 13 שנה עד שבא קטרוג של שטן ושל ישמעאל.

ואפשר לומר בדוחק שכל השנים מתחילת ישיבה של אברהם בחברון אחרי היפרדו מלוט עד לידת יצחק הם בכלל ישיבה בחברון והם 25 שנה. ואז מונים מלידת יצחק 26 שנה והם שנות ישיבה בארץ פלשתים. וצווי "קח נא את בנך וכו'" נאמר בסוף ימי ישיבתו בבאר שבע שהיא על גבול ארץ פלשתים. וגם שרה ישבה אתם באותו מקום. לכן אחרי העקידה אברהם חזר לבאר שבע וישב שם כמה ימים. ואחרי זה הם עברו לחברון. ושרה נפטרה בחברון כעבור 11 שנה.

"ויהי אחר הדברים האלה" (בראשית כ"ב א') – פרש"י דברים של שטן או דברים של ישמעאל, לא מובן מדוע בא קטרוג באותו זמן. אבל מסתבר שצווי עקידה היה בגלל ברית עם אבימלך כמו שכתב רשב"ם. ואם ישמעאל היה רב עם יצחק על הירושה כאשר יצחק היה בן 13 ואבימלך בא לכרות ברית עם אברהם "בעת ההיא" מיד אחרי גירושו של ישמעאל, אז ניסיון עקידה בא 13 שנה נוספים אחרי הברית.

ועדיין קשה מפסוק "ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה" (בראשית כ"ג ב'). ופרש"י שבא מבאר שבע. אבל אם בעת פטירת שרה כל המשפחה ישבה בחברון, מהו "ויבא אברהם". אולי שרה נפטרה בפסח ואברהם כל ערב פסח היה הולך עם יצחק להר הבית כמו בעקידה (ראה חשבון בהמשך). ועוד קשה מפסוק "ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם" (בראשית כ"ה כ"ו) וכתב רש"י שם "י' שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון וי' שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה. כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה ושפחה לא רצה לישא לפי שנתקדש בהר המוריה להיות

עולה תמימה". אכן רש"י לשיטת שיצחק היה בן ל"ז בעקידה, אבל ביבמות ס"ד לא מקשרים את פרק הזמן עשרים שנה משנשא יצחק את רבקה לגיל של רבקה. ותוס' ביבמות ס"א ע"ב ד"ה "וכן" מסיק שיש כאן מחלוקת מדרשים.

לפי דעה שיצחק היה בן כ"ו שנה בעקידה, הם יצאו לירושלים מבאר שבע ולא מחברון. וארץ המוריה לא מתפרשת ככל מקום בו הקריבו קרבנות אלא ירושלים דווקא. וחשבון מרחקים שונה ממה שעשינו בפרק 3. במאמר **ויצא** פרק 1 קבענו את באר שבע של אברהם בקו רוחב גבול דרומי של תרומה במרחק 45 מיל מאוהל אברהם בחברון. אברהם הלך ביום ראשון 40 מיל. ביום שני הלך עוד 5 מיל עד חברון ועוד 30 מיל עד ירושלים אל מרכז ק"ק, אל מקום המזבח שבנה. מאחר והוא לא ראה שם סימן, הוא נשאר ללון בהר (בניח במערה מתחת לסלע השתיה). למחרת בבוקר הוא עלה לצופים בהר הזיתים ומשם ראה את הענן קשור להר במקום מזבח העולה. משם הוא הלך עם יצחק אל מקום הענן ובנה את המזבח כפי שתיארנו בתקציר בסעיף ז). לפני שאנו עושים חשבון מרחקים, נערוך חשבון תקופות ומולדות לאותו יום.

בניח שעקידה יצחק היתה ביום הולדתו של יצחק ט"ו ניסן. מאחר והוא נולד בשנת 2049, עקידה היתה בשנת 2075. מולד ניסן היה 25646 חדשים אחרי מולד אדם הראשון ביום 757348.2005, תקופת ניסן 757350.5. אפשר לקבוע ר"ח ניסן למחרת המולד ביום 757349. בוקר של ט"ו ניסן הוא 14.5 יום יותר מאוחר, ביום 757363.5, בדיוק 13 יום אחרי התקופה. השמש זרחה באותו יום 5.971 מעלות צפונה מן המזרח, בדיוק לאורך ציר בית המקדש. (**הערה 3**: בפרק 1 הנחנו שעקידה היתה בי"ז ניסן וכאן אנו מניחים שהיא היתה בט"ו ניסן. ואפשר לטעון נגדנו שיש כאן משחק התאמה. אבל באמת יש הבדל בין מהלך כאן ושם. במהלך שם אברהם יצא מחברון וחשב שהוא יעלה את יצחק לעולה בו ביום. לכן הוא יצא מחברון בט"ו ניסן ועקידה התעכבה עד י"ז. ואילו כאן אברהם יצא מבאר שבע דרך כמעט שני ימים עד ירושלים. לכן הוא יצא יומיים לפני הזמן בי"ג ניסן והגיע לירושלים בי"ד מאוחר בערב. ועקידה נדחתה למחרת).

כעת נעשה חשבון מרחקים. ממרכז ק"ק עד צופים 0.897087 מיל, מצופים עד מרכז מזבח עקידה 0.834764 מיל, ממרכז מזבח עקידה עד מרכז ק"ק 0.06223 מיל. מרחק אחרון יש להכפיל ב-72 כמו בפרק 3. מספרים אלו חושבו עבור זווית הציר 5.971 מעלות ומרכז ירושלים על ציר בית המקדש (**הערה 4**: אפשרויות אחרות בפרק 3 נותנות כמעט אותה תוצאה). סה"כ מרחק שאברהם עבר מנץ עד גמר בניית המזבח הוא **6.2191** מיל אשר מתורגם ל-1.866 שעות. לזמן זה לכאורה אין משמעות. אבל יתכן שאברהם לא ראה את הענן מיד בצופים.

כתוב בתנחומא (פרשת וירא) "כיון שראה (שטן) שלא קבלו ממנו הלך ונעשה לפניו נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו בואו אחרי ירדו אחריו, כיון שהגיע עד חצי הנהר הגיע המים עד צוארו וכו' מיד גער הקדוש ברוך הוא את המעין ויבש הנהר ועמדו ביבשה". בהר הזיתים אין מעיין. לעומת זאת בגבול מערבי של ירושלים היה מעיין עין עיטם או ומי נפתוח והוא גיחון העליון. וראה מה שכתבנו במאמר על **חומות נחמיה** הערה 11 בעמ' 11. ובפדר"א פרק כ' כתוב "באחד בשבת נכנס אדם במימי גיחון העליון עד שהמים הגיעו עד צוארו והיה מתענה שבע שבתות

ימים". ונראה שיש קשר בין מעין בו עבר אברהם ומעיין שלתוכו נכנס אדם הראשון. וגם שטן הוא הנחש הגדול קשור לגיחון.

לכן השערה שלי שאחרי שאברהם עלה לצופים לראשונה, הוא לא ראה את מקום המזבח. ואז התחיל לסובב את הר הבית העתידי של 3000 על 3000 ותוך כדי כך הגיע לעין עיטם בגבול מערבי של הר הבית על ציר בית המקדש. והמשיך לסובב את הר הבית עד שחזר לצופים. ואז ראה את הענן. (הערה 5: וגם במהלך אשר תיארו בתקציר וחישבנו בפרק 3, אפשר להניח שאברהם עבר דרך נהר זה שהרי מסלול שלו עובר דרך עין עיטם).

כעת התווסף למרחק 6.2191 הקף הר הבית של 12000 אמות או 6 מיל. סה"כ קבלנו מרחק 12.2191 מיל או מהלך 3.666 שעות אשר מסתיים 3.666-6=2.333 שעות לפני חצות היום. והנה, זהו כמעט במדויק זמן לידת יצחק! במאמר על פרשת [חיי שרה](#) (סעיף ו) ישנו חישוב זמן לידת יצחק לפי סימן שריטה בכותל תפילה של אברהם אשר היה ניצב לכיון 23.5 מעלות מאוהל אברהם למרכז ק"ק. הזמן הוא 2.39 שעות לפני חצות היום. זמן זה נתן בשעות הקבועות. אבל יתכן שזמן מהלך אברהם יש לחשב בשעות יחסיות. עקידת יצחק היתה כאמור 13 יום אחרי התקופה. אורך היום היה פי 1.035 גדול מיום ממוצע. זמן 2.39 שעות קבועות מתורגם ל- 2.31 שעות יחסיות באותו יום. טווח אי ודאות 2.31-2.39 שעות כולל את הזמן המחושב 2.333. יותר על כן, זמן המחושב 2.333 הוא 20 דקות לפני סוף שעה רביעית. כידוע יש שתי שיטות עיקריות לזמן מהלך מיל: 18 דקות ו- 22.5. זמן 20 דקות הוא ממוצע בין שניהם, כלומר מתאים למהירות ממוצעת של שניהם: $1/20 = (1/22.5 + 1/18)/2$. במאמר הנ"ל (בפרק ז) כתבנו שבני ישראל התחילו להכין בצק מיל לפני סוף ארבע שעות כדי לאכול סעודת בוקר בסוף ארבע שעות. על כן, זה היה בדיוק רגע של עקידה!

במאמר [למה צחקה שרה](#) בפרק ה' ישנו דיון ארוך על זמן לידת יצחק וזמן יציאת מצרים. ושם הובאו שני חשבונות. אחד הנ"ל והשני חצות היום. והפלא ששניהם מתקיימים בזמן עקידת יצחק. לפי עקידה בגיל 37 של יצחק, היא היתה בחצות היום ולפי עקידה בגיל 26 היא היתה מהלך מיל לפני סוף ארבע שעות היום.

בנוסף, בשני הפתרונות התקיימו שתי אפשרויות של כיון ציר בית המקדש. בפתרון ראשון כיוון עלית גלגל מזלות בחצות היום היה 6.1975 מעלות ובפתרון השני כיון זריחת השמש בנץ יום העקידה היה 5.971 מעלות.

כמובן, שני פתרונות נותנות אותו מקום של מזבח העקידה כפי שתיארנו אותו בפרק 4.

בפתרון שני לא התייחסנו לאפשרות שעקידה היתה בתשרי. אכן אפשר שהיא היתה ביום כיפור 2075 כאשר יצחק היה בן 25.5. מולד תשרי 757171.017, תקופת תשרי 757167.875, א' תשרי 757172, ליל יום כיפור 757181, 13.125 יום אחרי התקופה. אברהם יצא מבאר שבע בח' תשרי והגיע לירושלים ערב יום כיפור. שמש שקעה אז 6.028 מעלות דרומה מן המערב קרוב ציר בית המקדש. עקידה היתה למחרת. אבל אין זה פתרון מושלם כמו בט"ו ניסן 2075.